

Torah from Around the World

Muziek roept de geest van profetie wakker.

Rabbi Nachman van Bratislav

Sjabbat 4 mei 2019 / 29 Niesan 5779, Sjabbat Atsmaoet/Tekoema, Acharei Mot, Wajikra/Leviticus
18:1 - 30

Tanach blz. 235 - 236

Haftara: Zecharia 8:1 - 19

Tanach blz. 1220 1221

2e sefer: Dewariem 8:1 - 10

Tanach blz. 367 - 368

vertaler: Jochanan Belinfante

*Commentaar: Rabbijn Joe Rooks Rapport leidt samen met zijn vrouw, Rabbijn Gaylia Rooks, de
Congregation Adath Israel Brith Sholom, in Louisville, Kentucky, de Verenigde Staten.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/acharei-mot-acharei-mot-i-acharei-mot-ii-achrei-mot-k%E2%80%99doshim/rambling-rose>

Klimroos

Als het verhaal van de Grote Vloed begint, wordt ons verteld dat Noach „een rechtschapen man was; hij was in zijn tijd de enige die een voorbeeldig leven leidde in nauwe verbondenheid met God”

(Beresjiet/Genesis 6:9) en wij vragen ons af wat voor een compliment Noach zojuist heeft gekregen. Tenslotte, wat betekent het om de meest rechtvaardige mens te zijn in een schepping zo slecht dat die weggevaagd zal worden wegens de diepte van zijn zonden? Zeker is dat het een voorzichtige vergelijking is, maar aan het einde weten we slechts dit: Noach was een rechtvaardig mens.

De tekst van deze week bevat een vergelijkbaar twijfelachtige eer. *Acharei mot/Kedosjim* is de favoriet van het hele boek Wajikra! De rabbijnen wachten tot het zeventiende hoofdstuk voordat ze hun inzichten op deze woorden, die moderne bijbelgeleerden de Code van Heiligheid noemen (Wajikra 17-26), te berde geven. En toch vraag ik mij af, is de Code van Heiligheid misschien alleen maar de Noach van zijn tijd? Hoe groot is het compliment, als je zegt dat deze woorden over rechtvaardigheid veruit de rest van het boek overtreffen; een boek waarin dierenoffers, rituele reiniging, melaatsheid, jeugdpuistjes en nageboorte onze gebruikelijke onderwerpen van belangstelling zijn?

Volgens de normen van Wajikra is de sidra van deze week een goudmijn van mogelijkheden. Volgens de normen van Beresjiet is het een verhaal zonder begin, midden of eind. In deze vrij korte hoofdstukken zijn er allerhande onderwerpen zoals de viering van de Sjabbat, het eren van je ouders, het je onthouden van het aanbidden van afgoden, de juiste tijd om een dierlijk offer te eten. Ze gaan over landbouwkundige wetgeving, civiele rechtspraak: je zult niet stelen, je zult geen valse eed afleggen, en dan nog eens: je zult niet stelen. Nog weer een ander onderwerp is contracten en geschillen: wees eerlijk tegenover je arbeiders, respecteer de gebrekkigen, wees onpartijdig in rechtspraak. Dan zijn er de plichten van het hart en een aantal wetten over wat te denken over wat je doet: koester geen wrok, haat niet iemand, houd van je medemens als van jezelf en ga zo maar door. De Code van Heiligheid is net een 'klimroos'. Er zit kop nog staart aan haar verzen. Zij kabbelt voort als een eindeloze stroom.

Noach was een rechtschapen man en - zo zie ik het - het gezelschap waarin hij verkeerde vergrootte zijn deugden door hem ertoe aan te zetten hen te overstijgen. Op dezelfde manier wijst deze woordenstroom over rechtschapenheid, ingelijst in het geritualiseerde wetsdenken van de rest van het boek van Wajikra, ons op het belang van de context. De kern van het ritueel bestaat in het verlangen naar gerechtigheid. Aan het fundament van de wet ligt het streven om een 'Mensch' te zijn ten grondslag.

Doe voor een ogenblik een stap terug, terwijl ik enige orde aanbreng in deze wonderbaarlijke, rechtvaardige kakofonie van woorden. Hier is de sleutel: velen vinden de concepten die in de Code van Heiligheid liggen besloten net zo belangrijk als de Tien Uitspraken. Dat is een mooi compliment,

maar die vergelijking behelst meer dan je op het eerste gezicht zou denken. Hebben wij deze woorden niet eerder gezien? Kom, probeer dit eens, lees Wajikra 19:36: „Ik ben de Eeuwige, jullie God, die jullie uit Egypte heeft geleid.” Lees dan Wajika 19:4: „Laat je niet in met afgoden en maak geen godenbeelden: Ik ben de Eeuwige jullie God.” Lees vervolgens Wajikra 19:12: „Leg geen valse eed af als je bij Mijn Naam zwerft (...).” Lees nu de tweede helft van Wajikra 19:3: „(...) en neem steeds Mijn Sjabbat in acht (...),” gevolgd door de eerste helft van dat zelfde vers, „Toon ontzag voor je moeder en je vader (...).”

Zie je hoe hier een andere bekende verzameling ethische wetten op de achtergrond meespeelt? Feitelijk zijn hier directe parallellen voor elk van de Tien Uitspraken te vinden. Alles wat er nodig is, is een nauwkeurig oog en een fijnzinnige hand en wat dan uiteindelijk verschijnt is iets dat met recht de ‘Code van Heiligheid’ genoemd mag worden.

Als dit Beresjiet/Genesis geweest zou zijn, zou ik zelfs zeggen dat er nog een verhaal zit achter het verhaal van deze tekst. Natuurlijk is dit niet Beresjiet, het is Wajikra, en er is feitelijk geen verhaallijn te vinden. Maar laten we er even van uit gaan dat die er wel zou zijn. Laat we het ons gewoon voorstellen dat deze ‘klimroos’ dertien kroonbladen zou hebben. Daarmee bedoel ik dat de tekst die wij zien aan de oppervlakte van de Code van Heiligheid slechts het begin is van een diepere les die daar onder ligt.

De Tora is een tuin en haar meest ‘lichtgevende’ lessen zijn elk als een roos, waarin de betekenislagen over elkaar heen liggen. Als de Code van Heiligheid zo’n roos is, laten we dan haar kroonbladen afpellen om te zien wat zich in het hart van de bloem bevindt. Het interessantste kroonblaadje ligt in het middelpunt van het geheel. Er zijn subtiele verschillen tussen de presentatie van de Tien Uitspraken hier in Wajikra en de bekendere lijst in Sjmot/Exodus. Het verschil is niet zo opvallend in de lijst van de eerste vijf geboden, die de verplichtingen van de mensen tot God omvatten, maar het wordt steeds duidelijker als wij onze verantwoordelijkheden tot onze medemensen onder de loep nemen.

De herhaaldelijke oproep: „Beroof niemand en pers een ander niet af” in Wajikra 19:13, leert ons niet te stelen, niet te nemen wat niet van ons is door bedriegerij, en op geen enkele manier onze burens te beroven. Verder zegt de tweede helft van hetzelfde vers: „Betaal een dagloner zijn loon nog op dezelfde dag uit.” Het achterhouden van loon is, in Gods denken, hetzelfde als diefstal. De arbeider heeft dat loon verdiend en wie het achterhoudt neemt wat de werker aan het einde van de dag toebehoort.

De Code van Heiligheid is meer dan een gelijkenis van de Tien Uitspraken; het is een commentaar op die woorden. De Tien Uitspraken zijn een lijst van wat men wel en niet moet doen. De Code van Heiligheid is een bonte schakering van verzen bedoeld om ons te leren hoe heilig te zijn. Het leert ons dat de Tora niet een boek is van wetgeving, maar een reeks lessen over rechtvaardigheid.

Heiligheid is het streven naar gerechtigheid, niet alleen doen wat hoort, maar innerlijk verlangen om rechtvaardig te zijn. Heiligheid is onafhankelijk van iemands leeftijd of omgeving. Heiligheid is de droom van een betere wereld en ons verlangen een rol te spelen in het tot stand brengen ervan. Heiligheid is het op je nemen om deze woorden, die in het hart van de Tora liggen, te belichamen: „Wees heilig, want Ik, de Eeuwige, jullie God, ben heilig.” (Wajikra 19:2)